

ALPER DERİNBOĞAZ

Yaratıcı alanlarda üretim yapan insanları tanımanın bir yolu yaptıkları işler üzerinden anlam çıkarmaya çalışmak olabilir. Ancak mimarlık gibi çok katmanlı ve geniş ölçekli bir alandan bahsediyorsak bu her zaman doğru sonuç vermeyeceği gibi, verse bile görünen çoğunlukla buzdağının dışarıda kalan kısmı olur. İşte tam o kısımda Alper Derinboğaz ile buluşuyoruz.

röportaj bahar türkay
fotoğraflar cansu kızıltaş

Aynaya baktığında ilk ne görüyorsun?

Sanırım kendime çok dikkat etmiyorum... Eğer o gün katılacağım etkinlik, konuşma veya bulunmam gereken özel bir yer varsa, kendime aynada 'o gözle' bakabilirim. Galiba kendime en derinlemesine bakabildiğim an bu. Daha doğrusu, bakıyorum ama duruma müdahale etme ihtiyacı duymuyorum ve aynanın karşısından ayrılıyorum...

Analogla bağı koparmayan bir teknoloji ve gelecek tutkumusun. Kendini arada kalmış hissediyor musun?

Evet, ve sanıyorum bu, benim de içinde bulunduğum erken '80 kuşağının en belirgin özelliği. Diğer pek çok kuşağın kendilerine ait belirgin isimleri var; 'Baby Boomers', 'Çiçek Çocuklar' gibi... Biz X jenerasyonu, tam olarak ayırt edilememiş bir halde kendini ifade eden bir nesiliz. Bir taraftan da dijital dünyadaki pek çok farklı yerde aynı anda bulunma durumuyla boğuşuyoruz. Buradan bakınca arada kalmış hissetmek çok sürpriz bir sonuç değil. Kişisel olarak kendimle ilgili konuşursam, analog düşünme becerisinin, aynı anda birçok yerde bulunma zorunluluğundan uzak bir zihinsel alt yapının ve odaklanma kabiliyeti taşımanın, kısmen de olsa bir ayrıcalık olduğuna inanıyorum. Bu herhalde analog dünyayla ve iş yapış biçimiyle iç içe bir durum. İş yapış biçimine gelecek olursak da, süreç her zaman analog fikirlerle başlayıp, dijital dünyada evrilen ve sonuçta hikayenin sonunun çok beklenmedik, bambaşka bir yerde bittiği keyifli bir şekilde dönüşüyor. Bu anlama kendi adıma içinde bulunduğum bu halden memnunum. Elbette bu beklenmedik olma hali her zaman iyi bir şey değil. O nedenle bu aralıkta beklenmedikliği ve deneyselliği belli bir seviyede tutmaya da çalışıyoruz. Tamamen dijital içeriklerle büyüyen bizden sonraki kuşağın kendi iş yapış şekillerini keşfedeceklerine ve kendilerine ait bir düşünme biçimi geliştireceklerine inanıyorum.

Üzerine böylesine kafa yorduğun gelecek için hazır mısın?

William Gibson'ın bir sözüne inanıyorum; "Gelecek zaten burada, sadece dengeli bir biçimde dağıtılmamış." Geleceği pek çok anlamda yaşıyoruz zaten. Teknolojik olarak dünyanın en gelişmiş ülkesinde olmadığımız halde, telefonumuzu açtığımız anda karşı tarafın gerçek mi robot mu olduğunu ayırt edemediğimiz bir dünyadayız. Yakın zamanda bu durumun farklı versiyonlarıyla karşılaşacağız ve bunlar günlük hayatın, gittikçe daha fazla parçası haline gelecek. Bana göre aradaki tek fark bu. Daha ekstrem ve deneysel görünen pek çok şey, hayatımızın çeşitli alanlarında gündelik olarak karşımıza çıkar hale gelecek. Bu noktada tam olarak nereye doğru evrileceğini bilemediğim ve aklıma takılan meselelerden birisi, 'perception bubble' olarak adlandırabileceğimiz, baktığımız dünyaya gidebileceğiniz hızla doğru geliyor olma durumu. Dünyadaki ekonomik, sosyal veya pek çok başka

açıdan söz konusu olan ayrışmanın ve tabakalaşmanın keskinleştiği bir dönemde, bu durum çok daha tehlikeli bir hal alabilir. Bu, bana göre herkesin dikkat etmesi ve kendi önlemini alarak iş yapış biçimlerini gözden geçirmesi gereken bir konu. İçinde yaşadığımız dünyada her ne kadar karşıt fikirler ve toplumsal olarak ayrı düzeyler yer alsın da, bir yandan da her zaman bir araya gelme mekanları ve durumları yaratma ve bu sayede çok çeşitli fikirlere maruz kalma şansımız, eskisinden çok daha fazla. Bunlar giderek tekilleşiyor ve odaklanıyor. Sadece baktığımızı gördüğümüz bir döneme doğru evriliyor. Bu da, ayrışmalar, karşılıklı anlayışlar, bir araya gelme ihtimalleri veya toplumdaki bölümler arasındaki geçişlerin giderek zorlaşacağını ifade ediyor. Bu anlamda nasıl bir dünyada yaşayacağımızı merak ediyorum...

Şu anda üzerinde çalıştığın İstanbul Kent Müzesi projesi hayli büyük ölçekli bir iş. İstanbul'da müze yapmak da her anlamda iddialı bir hedef. Tasarım ve inşaa sürecinden bahsedebilir misin?

İstanbul Kent Müzesi, 2016 yılından beri üzerine çalıştığımız bir proje. Daha öncesinde çok defalar kentin farklı yerlerinde kent müzeleri gerçekleştirilmeye çalışılmış; bu da üzerimize büyük bir sorumluluk

yüklüyor. En iyi şekilde yerine getirmeye çalışıyoruz... Her şeyden önce bir İstanbullu olarak, ortaya çıkacak müzenin kent hayatına katkıda bulunmasını öncelikli ihtiyaç olarak görüyorum. İnsanların bir araya gelme mekanlarının gittikçe tükendiği bir dönemdeyiz. Müze bu anlamda da önemli bir nokta. İstanbul'u okumak konusunda herkesin İstanbul'un farklı dönemini ya da odak alanını kapsayan özgün bir uzmanlığı var. Ancak kentin bütünüyle ilgili bir şey söylemek ve hikayeyi tek bir akış içinde görmek çok zor. Bu anlamda müze bütünlük sağlayacak ve birçok tarihi dönemi, katmanı, bölgeyi bir araya getirebilecek bir proje. Bunu da ayrıca önemsiyorum.

Bir mimarın hep zekice şeyler söylemesi mi gerekiyor?

Tam aksine, mimarlar olarak söylediğimiz şeylerin zor anlaşıldığı ve retorik olduğu düşünülür. Diğer yandan tasarımcının dünyaya, toplumsal durumla ve sorularla her karşılaşmasının, en azından onun kendi sorumluluğunu fark etmesi için önemli olduğunu düşünüyorum. O nedenle de çeşitli bir araya gelişlerden, söyleşilerden, konuşmalardan kaçmamaya çalışıyorum. Bunların bize dünyaya iletişim ara yüzünü kuvvetlendirecek şekilde dönüşleri olduğuna inanıyorum. Mimarlık bana göre, sahne performansı anlamında en zorlanacak mesleklerden biri.

Eylül ayında gerçekleşen 'Space Graph' serginin merkezinde, zaman-mekan ilişkisinin çok uzak olmayan bir gelecekte nasıl bir denkleme oturacağı üzerine teknoloji ve analitik merkezli bir okuma yapıyorsun. Sergide yer alan iş de, hareket kaynaklı zaman akışını görselleştirmek üzerine... Anlatmaya çalıştığın tam olarak nedir?

Anlatmaya çalışmaktan ziyade, araştırma yaptığımız alanla ilgili bir pratik ortaya koyma olarak tanımlasak daha doğru olur. Bu aslında bizim ilgilendiğimiz konuların bir araya geldiği bir sergiydi. Bu, dünyaya bakış açımızın değişmesiyle beraber başlayan bir macera. Özellikle zaman boyutuna daha üst ölçekten bakmaya başladığımızda, insanın dünyada çok kısa bir süredir var olduğuna ve dengeyi bozmak değil kurmak için de olsa, bu kadar kısa bir sürede bozma konusunda ne kadar başarılı sağladığına şahit oluyoruz. İnsan, zaman ve mekan konusunda farklı ölçeklere gitme yeteneğine sahip tek canlı herhalde. Hem geçmişini hatırlıyoruz, hem gelecekle ilgili vizyon üretebiliyoruz. Bunlar, bizi diğer canlılardan ayıran en önemli özellikler. Bir adım geriye gidersek tüm bunlar bize, dünyaya bakışımızı ve sorumluluklarımızı hatırlatıyor. Sergi de tam olarak bu bakışı bir adım geriden atmaya çalışıyor. Zamana büyük ölçekten baktığımızda farklı yaklaşımlar görüyoruz, okuyoruz ve takip ediyoruz. Özellikle güncel olan, fiziki bir taraftan teoriye ve felsefeye bağlanmaya başlıyor. 'Spacetime' adı verilen bir kavram var; zaman ve mekânın tek olduğunu gösteriyor. Felsefe teorileriyle çevreci ve bilimsel yaklaşımlar, genellikle bu noktaya doğru evriliyor. O nedenle bunu bir araştırma alanı olarak belirleyip, bu konuda okuduğumuz çerçevede işler üretiyoruz.

Mimar olarak yaratıcı tasarım ve üretim sürecini mimari yapılar dışında farklı kanallar ve düşünce pratikleri üzerinden ifade etmek gibi bir çaban var. Neden?

Bu, fikirleri ifade etmek için oluşan zeminleri kullanmak gibi... İşe, özellikle sergi veya yayın yapalım, sanat ve mimarlık aralığında bir üretimimiz olsun diye düşünerek başlamıyoruz. Heyecan duyduğumuz şeyleri yapıyoruz. Zaten bir insanın bu mesleği heyecan duymadan yapması çok zor. O nedenle sevdiğimiz konulara yöneldiğimizde ortaya iyi şeyler çıkıyor. Tam olarak benimsemediğimiz ve yapmaktan hoşlanmadığımız işlerin sonunda da tam tersi bir sonuçla karşılaşılıyor... Zaman içinde bunu deneyimlemiş olduk. O nedenle üretimlerimizi de heyecan duyduğumuz bir sürecin parçası olarak görebiliriz. Bunlar, mimarlık ve sanat gibi net olarak ayırdığımız şeyler değil. Her iki şekilde de algılanabiliyorsa ne mutlu bana... İkisinin arasındaki sınırdan silikleşebilmesi, en azından benim için olumlu bir durumu ifade ediyor. Profesyonelliğin kendine çeşitli alanlar tanıması ve bunlar arasındaki geçişlerin kısıtlanması bütün alanlara çok şey

Parkopera, Antalya, 2015

kaybettiriyor. Son dönemde 'cross-disciplinary' ve 'trans-disciplinary' gibi kavramların ifade ettiği gibi, bir araya gelmelerin çoğalmasıyla birlikte farklı sonuçların ortaya çıkabildiğini görüyoruz. Biz de işlerimizde her zaman iş birlikleri yapmaya, farklı ekiplerle bir araya gelmek için yeni fırsatlar yaratmaya çalışıyoruz. Bunun da çok öğretici olduğunu görüyoruz. Öğrendiğimiz sürece de heyecanımız artıyor ve daha çok üretiyoruz.

En korkulu rüyan ve en büyük hayalin bir noktada birleşiyor mu yoksa?

Fiziksel üretimle fikir arasındaki farklılığın en büyük korkum olduğunu söyleyebilirim. Sanıyorum mimarların çoğu için bu böyle. Mimari üretim sırasında, özellikle zanaat işlerinde mimarın üretimiyle arasında herhangi bir katman yok. Örneğin, bir marangoz kendi ahşabını seçer, kendi keser, bağlantı detayına kendisi hakimdir... Mimarlıktaysa insanların, ekiplerin, katmanların elinden geçerek sonuç ortaya çıkar. Dolayısıyla mimarın aklındaki enerjinin son kademeye kadar iyi aktarılması çok kritik ve de en problematik konu. En büyük hayalimse, küçük ölçeklerde, ütopya olarak kalan toplumsal birlikteliklerin yaşanabildiği bir dünyaya doğru evrilmek. Bütün dünya için bunun olmasını istemek belki zor, ama belirli toplumsal gruplar veya çevreler için bu şansın oluşması mümkün. En büyük hayalim bunun gerçekleşmesi ve benim de işin içinde olmam.

Mimarı olduğun bir yapı veya sergilenen bir projen kalabalıkla buluştuğunda ne hissediyorsun?

Bu benim için olabilecek en zor şeylerden biri... Aslında temelinde çok güzel bir duygu; amacımı tamamlamış olduğunun göstergesi olarak değerlendirilmeli. Keza bir yapı veya tasarım objesi ortaya çıktığında zaten o iş çoktan zihinde üretilmiş ve tamamlanmış oluyor. Ve bir sonraki iş üzerine düşünmeye çoktan başlıyorsun. Dolayısıyla bir iş tamamlandığında ilk hissettiğim şey, düşünsel olarak bir sonraki işle ilgili oluyor.

Yaptığın işleri ne kadar içselleştiriyorsun? Bir şekilde seni yansıtmaları gibi bir kaygın var mı?

Umarım tamamen içselleştirebiliyorumdur... Ana fikir de zaten bu. Mimarlık, sanat, zanaat gibi alanlarda işin en değerli tarafı, kişinin kendinden parçaları yaşatabilmesi. "Her yönetmen aslında kendini çeker." diye bir söz vardır. Bunu, mimar ve tasarımcı için, "Herkes kendini inşa eder." cümlesiyle yorumlayabiliriz.

Kurgu roman merakın mimar olduktan sonra mı başladı yoksa hep var mıydı?

Ballard'lara ve benzerlerine olan ilgimden

bahsediyorsunuz sanırım... Evet, hep vardı. Gerçekle kurgu arasında çok az fark olduğunu düşünüyorum. Dünyada meydana gelen bir takım olguları takip ettikçe, bu farkın gittikçe azaldığını hep birlikte deneyimliyoruz. Kurgudakileri, olabilecekler değil, belki dünyanın farklı noktalarında gerçekleşmiş şeylerin bir araya gelmesi ve bunun kurgu üzerinden verilmesi şeklinde düşünmekte fayda var. Bir taraftan da tasarım alanı, kendi üretim sürecinde ana akım üzerinden gitmekten ziyade, başka gerçeklikler olduğunu fark etmek adına çok ilham verici bir araç. Ballard romanlarından birinde geçen küçük bir topluluğun yaşam biçimi, içinde yaşadığımız topluma alternatiflerin neler olabileceğini gösteriyor ve belki de bazı küçük topluluklar için bu tür bir yaşam biçiminin olanaklı olduğunu ortaya koyuyor. Bu da farklı tasarım yaklaşımları geliştirmenin ve farklı dünyaların kapısını aralamanın öncüsü.

Vazgeçemediğin mimari klişeler neler?

Beton. Özellikle brüt beton... Her ne kadar topraktan ve doğadan kopsak da yine de doğadan gelen malzemelerden vazgeçemiyoruz. Her şey aslında doğadan üretilenlerle inşa ediliyor ancak beton gerçekten esnek ve sıvı bir malzeme olması, farklı şekillere girebilmesi ve bir taraftan da belli üretim aşamalarının bilgisini içermesi anlamında çok derinlikli. Birçok modern yapı malzemesi, aslında kişiliği veya üretim hikayesini çok az okuyabildiğimiz, fazla yalıtılmış, soyut ve donuk. Kendi başlarından geçen hikayeyi anlatmıyorlar. Dolayısıyla betonarme veya ahşap gibi malzemelerin yaşayan doğasından vazgeçememeyi, kendim için klişe olarak sayabilirim.

Geçtiğimiz aylarda Nasa'nın Mars'ta yaşam formuyla ilgili düzenlediği mimari yarışmada değerlendirmeye kalan yaşam alanlarına dair görseller yayımlandı. Bu yarışmaya katılsan nasıl bir form yaratırdın?

Sanırım mimarın formu anlatması kadar zor bir şey yok. Keşke çizerek anlatabilsem... Aslında bir yöntem düşünebilirim. Sizinle bu konuşmayı Santral İstanbul'da, Enerji Müzesi'nde yapıyoruz. İçinde bulunduğumuz yapı, birçok mimar için çok heyecan verici bir yer. Bunun nedeni, belki de özgün ilk yapımında neredeyse hiçbir mimarın çalışmamış olması. Seyfi Arkan'ın önemli bir emeğinin olduğunu ancak endüstriyel bölümün daha çok mühendisler tarafından üretildiğini biliyoruz. Bu bina örneğinde olduğu gibi, gereklilikler üzerinden üretilmiş, çok katmanlı estetiğin bambaşka bir anlamı olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle, yarışmaya katılacak olsaydım, en işlevsel haliyle bazı şeyleri yoktan nasıl var edebileceğimize bakmayı tercih ederdim. ■